

RICHARD LLEWELLYN

BYLO JEDNOU ZELENÉ ÚDOLÍ

SFINX

BOHUMIL JANDA PRAHA

1947

ROMÁN. Z ANGLICKÉ PŘEDLOHY »HOW GREEN WAS MY VALLEY«, VYŠLO V PRAZE V LISTOPADU ROKU 1947 V POČTU 5.000 VÝTISKŮ.

EDICE EVROPSKÁ KNIHOVNA, SVAZEK 32.

Tento román byl zfilmován. Nebývají ovšem vždycky zfilmována nejlepší literární díla, avšak v tomto případě měli Američané šťastnou ruku. A třebaže film dostal nejvyšší hollywoodskou cenu, Zlatého Osakara, zdaleka nedosahuje uměleckou hodnotu knihy.

Už před padesáti lety bylo walleské údolí obydleno horníky a na návrší se tyčily těžní věže. Avšak život byl ještě idylický, zvláště při pohledu zpátky, obestřen kouzlem vzpomínek na mládí. Avšak už i zde vystupují do popředí naléhavé problémy novější doby. Rodiče žijí ještě patriarchálním životem, opřeným o pevnou víru v Boha, synové počínají věřit v náboženství socialismu.

Nový pastor ve vesnici bojuje proti ohavnému pokrytectví církevních starších, kteří ho podezírají z lásky k vdané ženě, v boji však podléhá. Počínají první mzdové konflikty a stávky. Dochází k podzemním katastrofám, v nichž horníci splácejí krvavou daň svému osudu, a opět k slavnostem při nichž zní radostný a mohutný zpěv Wallesanů.

A to vše vidí a prožívá malý chlapec, který má své drobné radosti a starosti. Posmívá se mu nadutý učitel, musí si v pravém slova smyslu vybojovat vážnost u svých spolužáků, upadá do těžké nemoci, v níž je mu oporou přátelství mladého pastora.

Nemůžeme Vám vypovědět celý ten široký tok děje. A i kdybychom vám jej vyličili slovy nejbarvitějšími, nemůžeme vyvolat všechny ty záchvěvy štěstí i melancholie v duši chlapcově, všechny krásné dojmy, všechno to, co dokáže vyvolat u čtenáře pouze umělec- autor.

Huw Morgan, nejmladší syn početné walleské hornické rodiny vypráví o svém dětství v hornickém městečku v jednom z pěti údolí uhelné oblasti. Obdivuje své starší bratry Davyho, Owena, Ivora, otce a všechny ostatní muže, živící se prací v uhelných dolech. Je těžká doba, těžba klesá, horníci se bouří, v čele vznikajících odborů jsou právě Huwovi bratři. Huwa však čeká jiný osud- otec rozhoduje o tom, že bude pro svůj talent k učení docházet do školy- ovšem anglické. Matka, zatvrzelá walesanka je proti tomu.

Kurzivou se jednotlivé části originálního textu pokusil provázat M.S.

„Ale jdi!“ chlácholil ji otec. „Tak jsem to nemyslel. Ale nebude -li chodit za horu, kam půjde?“

„A musí chodit do školy?“ ptala se matka.

„No, Bětko, „vstal otec, jako by byl u nás někdo cizí, „jakkak se protluče životem bez vzdělání?“

„Anglická škola se mi jaksi nelíbí,“ nato matka, „ale když tu není nic jiného, nedá se nic dělat. Tak tedy pro mne za mne - do státní školy!“

A tak mě příští ráno Bron zavedla přes kopec do anglické školy. Onou cestou jsme zřídka chodívali a za celý svůj život jsem byl v onom údolí pouze dvakrát; stály tam železárny a kolem nich se černalo ještě víc sazí a špíny než na naší straně.

Ve škole je Huw přijat ředitelem a po letmém prozkoušení přijat, ovšem s upozorněním:

„Ano,“ řekl, jako by udělal důležitý objev, „ano. Ale řekněte to anglicky, rozumíte. Povězte jeho rodičům,“ obrátil se k Bron, „že mu rozhodně nesmějí dovolit mluvit touhle hatmatilkou ve škole ani mimo školu. Vždycky jen anglicky, prosím. Na shledanou.“

Walský původ se pro Huwa stává problémem- anglický ředitel, známá anglická školní kázeň a po zařazení do třídy i »uvítání «spoluzáků:

Šel jsme do čtvrté třídy ke svému stolku, na nikoho se nedívaje, ale všichni se dívali na mne v napjatém tichu.

Tady stála má lavice, trochu posunuta nakřivo, a dva hoši , kteří předtím seděli vzadu, seděli teď v lavici přede mnou, a slunce svítilo oknem jako o závod na stolek a ukazovalo mi, proč to všechno.

Moje perovnice byla rozbita na tři kusy. Tužky byly všechny přerézány a obaleny pískem, jak byly váleny po podlaze. Mé knihy byly polity inkoustem a ve spárách lavice se leskly ještě kalužiny. Kružítko, pravítko, špičky, péra, všechno bylo rozbito nebo nalomeno a pošpiněno.

Huw je však vychován staršími bratry a nováčkovské příkoří bere po svém. Pro své učební pomůcky si do třídy jen zašel, byl ředitelem zařazen výše, do třídy šesté. S pachateli se jen loučí:

Osušil jsem kapesníkem inkoust na knihách a v pouzdře s vědomím, že za to od maminky dostanu, ale nedbaje na to, dal jsem je zpátky do brašny a vyšel ze dveří. Stále se ještě smáli, ale ne vesele, protože se báli, že jdu žalovat.

„ Já si to vyřídím s jedním po druhém,“ řekl jsem, „ ale žalovat nebudu.“

„ Jen jdi,“ řekl Mervyn Phillips, „ než na tebe chrstnu červený inkoust.“

„ Nevadí, „nato já, „ všechny vás přeperu, a tebe nejdřív.“

Huwův slib se měl naplnit o hlavní přestávce, kdy všichni odešli na hřiště sníst přesnídávku:

Sotva jsem vyšel ze dveří, Mervyn Phillip mě chytl za rameno.

„Budeš se prát?“ vyzval mne a ostatní se shlukli kolem nás. „Tak pojd’.“

Byl o hlavu vyšší než já, zavalitý, syn městského obchodníka s uhlím, zvyklý nosit pytle a proto silák.

Ale neprali jsme se jak se patří, protože kolem nás stálo příliš mnoho chlapců a nebylo místa. Bylo to jako nepodařená skrumáž, při které se nebylo možno rozmáchnout. Dal jsem mu dvě pořádné rány a on mě praštil do hlavy, ale pak jsem se pod nimi zhroutil a v té mačkanici jsem nemohl dělat nic jiného, než si chránit hlavu před jejich botami. Co se dělo dál, těžko říci, ale vycítil jsem, že všechno přestalo, že se chlapci odtáhli a odstoupili; když jsme vstal a opřel se o zed', díval se na mne pan Motshill z jednoho postranního okna.

„Který chlapec začal, Morgane?“ ptal se. „Já ho exemplárně potrestám. Nestřím v naší škole rváče.“

„Já jsem je vyzval,“ řekl jsem.

„Ták? Pan Jonáš mi říkal, že máte hrubší sklony. Pamatujte si dobře: Dopadnu-li vás při rvačce někde v blízkosti školy, popadnu vás za límec a vyhodím. A vy ostatní,“ obrátil se k druhým, „laskavě si uvědomte, že jste tady proto, abyste se vzdělali pro odpovědná místa v životě. Jste budoucí řádní občané- to mějte na paměti a zaříd'te své chování podle toho.“ Bylo dobře pro mne, že pošťák Ellis stál na náměstím před hotelem, kde měl na mne čekat, jak ho o to matka požádala, jinak by mě byli moji pronásledovatelé ještě vyváleli v blátě. Švihl jim nad hlavami bičem a ještě si zapráskal, když jsem vylezl na přední sedadlo, sotva dechu popadaje.

Huwa, zmalovaného po celém těle a tváři matka lituje, proklíná anglickou školu, nevěříc jak nejmladší syn vypadá a to se jeho starší dokázali taky skvěle prát. Proklíná anglické školy a také svého muže, který je podle ní vinen posláním Huwa do nich a jeho nynějším stavem. Ovšem po návratu otce, bratrů a strýců z šichty na šachtě se stane něco zcela jiného:

„Huwe,“ vyzval mne otec, „pojď sem, synku!“

Byl ještě učerněný z dolu, Anghard mi tedy sňala šátek, přidržel si lampu a v jejím světle si prohlížel můj obličej.

„Jedno oko celé černé a druhé napůl,“ povídal si a chtěl mi rány ohmatat, ale pak ruce oddálil.

„Několik pěkných modřin na tváři, ale žádné tržné rány, kromě rtu. Dobrá. Ale až se vykoupu, prohlédnu si tvůj nos. Ted' jdi a dokonči, co máš v práci.“

Potom se na mne přišli podívat i Davy i Ivor, ale žádný z nich mi nic nevyčítal, jen se ptali, zda to bolí. A každý mně dal po sixpenci a Anghard několik bonbonů, takže jsem na tom ještě vydělal.

Matka má na věc jiný názor, než Huwův otec a bratři, proklíná anglickou školu a chce ji

vyhodit do povětří, ale Huwův otec miní jinak.

„Pst, děvče!“ konejšil ji otec. „Huwa potká před smrtí ještě leccos horšího. Jsi ochoten jít tam zítra zase, synku?“

„Ano, tatínku.“

„Dobrá,“ usmál se. „A tak, Huwe, synku, podívej se: Dorůstáš v muže. Je to úděl muže dostávat rány a vracet jich víc, než dostal, dokud mu sedí hlava na krku. Ale někdy se musíš v prvních deseti kolech jen krýt, abys v příštích deseti mohl vrátit víc než půjčku za oplátku. Musíš-li se už jen bránit, nic si z toho nedělej. Přijmi bití a pouč se z něho. Něco jiného je výprask a něco jiného je porážka. Nikdy se nedej porazit, hochu. Bránit se, to ano, ale nikdy porážku. Jdi do toho znova. Vždycky se dej do toho znova - tak dlouho, až budeš moci sám protivníka přimět, aby se kryl. Chápeš?“

„Ano, tatínku.“

„Tak tedy pojď,“ řekl otec a vstal, vzal pokladnici a přinesl ji ke stolu. „Ode dneška dostaneš penny za každou modřinu na obličej, šilink za modré oko, sixpenci za krvácení z nosu, dva šilinky za zlomený nos a penci za každou podlitinu na kotnicích, na předloktí nebo na těle. Dnes večer si obstaráš pokladničku a dostaneš do ní tři šilinky a sixpence. A teď pojď se mnou dozadu.“

„Gwilyme,“ vpadla matka se slzami na krajíčku. „Teď ho nech. Pro dnešek toho má dost. Ještě jednu pranic - vždyť umře.“

„Pokud zemře s krví na čele,“ řekl otec, „budu na něho hrdý. Hoch se naučí boxovat, jinak by to byla maminičina suknička. Huwa jsme nikdy neučili zápasit, ale dnes večer dostane první lekci. Uvidíme, kdo s koho: jestli anglická škola nebo Morgan.“

Vzadu v dílně otec svlekl kabát a vyhrnul si rukávy, kdežto Ianto a Davy odstrčili stroj stranou a Ivor umetl podlahu.

„No tak,“ pravil otec, „dobrý levý direkt srazí i hromotluka. To je první lekce. Asi takhle.“ Otec stál zpříma, hlavu i oči stočeny doleva, levou nohou vykračuje směrem, jímž se díval, v jedné čáře s napolo ohnutou paží, palec uzavíral prsty v pěsti, hřbetem ruky dolů, skoro ve výši brady, ale stále o něco níž a proti očím; pravá noha mu mířila špičkou vpravo a pravičku držel ohnutou přes hrud', pěstí rovnou k srdci.

„A teď-“ zahoupal se na špičkách a máchl pažemi jako při ráně naslepo, „teď se postav takhle, zlehka, připraven k ráně, celý se uvolni. Ukaž se mi.“

A tak mne učil boxovat.

Toho večera mne naučil, jak stát, jak útočit a co je to únik.

„Nejlepší boxer je takový, který uhne úderu a dá za něj dva,“ poučoval mne otec. „Až tohle budeš umět, můžeš říci, že jsi vůbec začal boxovat. Moc lidí si říká boxeři, kteří nejsou oprávněni ani se nazvat rváči. Teď se dívej.“

Ukazoval mi to na Ivorovi, dal mu ránu do brady a ránu do hrudi, obě tak rychle, že to mé oči

skoro ani nemohly sledovat. Pak mi Ivor a Davy ukazovali levičku, únik levičkou a kombinovanou pravičku.

„Tomu se říká dát na pamětnou,“ poučoval mne otec. „Když tě někdo přiměje, abys odložil kabát, seber se a dej mu na pamětnou. Kombinovaná levička s pravičkou, když se správně podá, je výtečné poučení a velice často znamená konec zápasu. Po každé, když tě soupeř napadne, poučuj ho levičkou. Když se vrací zleva, přidej mu několik pouček navíc. Pak namíř pravičkou na žaludek, aby musel sklopit hlavu; a jakmile sklopí hlavu, levicí ho zaraz a přímým pravým direktem jdi na bradu. A pak si oblec kabát a jsi domů.“

Mezitím k Morganům přišel pan farář Gruffydd, jenž Huwa obdaroval zničenou perovnicí a na Huwa se zlobí, že si penál nechal rozbít. Otec se jej zastává, vysvětluje co se ve škole událo a pan Gruffydd spolu s matkou jsou pro různé řešení -samozřejmě že typicky anglické.

„Já byl ze třídy venku, když se to stalo, pane Gruffydde,“ řekl jsem, „ale slíbil jsem jim všem, že je přeperu a slib dodržím. A tak dostanou svůj díl, ať už to udělal, kdo udělal.“

„Úplní vyvrhelové,“ rozhořčil se pan Gruffydd. „Jenom úplní vyvrhelové dokázali rozbít takovéhle sličné pouzdro. Já sám bych nejraději nařezal náruč prutů, zašel si tam zítra a našlehal jim, až by byli ti kluci modří.“

„Správně,“ schvalovala matka. „A spálit tu celou slavnou anglickou školu.“

„Psst, děvče!“ chlácholil ji otec. „Raději ať se Huw s nimi vypořádá na vlastní pěst, pane Gruffydde. Já sám bych si na ně nejraději zašel, ale pak aby jim byl Bůh milostiv! Ale je to Huwův spor, ne náš.“

„Je to i náš spor, pane Morgan,“ namítl pan Gruffydd, pokládaje rozbité pouzdro na stůl.

„Huw jim může jen dokázat, že líp dovede zacházet se svými pěstmi, ale nikdy je nepoučí o posvátnosti cizího majetku. Vandala naučí fyzická převaha bát se, ale nemůže ho naučit přemýšlet.“

„Ale posloužily by pruty líp?“ zeptal se otec a zabýval se dýmkou, aby skryl úsměv.

„Ó, daleko víc než pěstmi!“ rozesmál se pan Gruffydd. „Pěstmi jde muž proti muži. Ale pruty a rozum jsou obecně platný zákon, kterého se dá použít pro všechny lidi. Pěstmi člověka naučíš prát se, máš-li hlavu a srdce na pravém místě, pěstí si vynutíš u ostatních lidí, aby tě nechali na pokoji. Ale pruty a domluva naučí člověka přemýšlet a lépe žít. A proto mám v úmyslu zajít si tam na ně zítra ráno.“

Takovouto pohanu však Huw rázně odmítne, nicméně názory pana faráře mu nesmírně imponují. A také druhý den ve škole začíná naplňovat svůj slib:

Ani jeden z chlapců ve škole neměl pro mne slovo, ačkoliv po mně pokukovali přidržovali si ruce na ústech, aby se nerozesmáli nahlas. Byla na mne skutečně pěkná podívaná: hrál jsem všemi barvami a napuchlý jsem byl kolem očí a nosu. Ale to mně nevadilo, dobře jsme si zapamatoval kluky, kteří se mi smáli, však se smějí naposledy, udělal jsem si černou listinu těch, kteří nakonec mají okusit mých pěstí.

Jiného názoru je ovšem ředitel pan Motshill a hlavně pak učitel pan Jonáš, který po příchodu Huwa do třídy mu udělá před ostatními kázání:

„Div na div!“ řekl a já jsem se na něho upřeně díval. „Snad do vás přece jen vtlučeme, že vaše a naše způsoby se docela liší. není divu, že civilizovaní lidé shlížejí na Walesany jako na divochy. Otrásám se pomyslením, co vyroste z takových individuí, jako jste vy. Ale vynaložím na vás všechno úsilí a budu mu pomáhat holí. To mějte na paměti. A nedívejte se na mne tak, vy otrhánku.“

Huw si ale musel nějakou dobu počkat, než svou pomstu mohl uskutečnit. Mezitím jej však starší bratr Davy přivedl do skupiny mladých rváčů a boxerů, kteří se o nocích ze sobot na neděle věnovali zápasům za peníze a nechodili vůbec v neděli do kostela. Naopak však Huwa přibráli ke svým »treninkům«. Před odchodem na směnu do dolů běhali mladíci na jeden vrchol, zde se vysvěkli, svlečení posilovali v trávě a pak se rozdělili do dvojic a s chutí se bili. Na Huwa tyto rituály nesmírně zapůsobily a po nějaké době se již cítil dostatečně zmužilý absolvovat první pořádnou rvačku ve škole.

A následný text by bylo hříchem jakkoli zkracovat, proto z knihy doslovně:

KAPITOLA OSMNÁCTÁ

V té době jsem se už ve škole obeznámil, takže jsem se nemusel bát vkročit do třídy. Je to hrozný pocit, dívat se na dveře a cítit, že ti všechno říká: utec, utec! Ale ranní cvik na hoře mne vyléčil z toho víc než cokoliv jiného, a teď už jsem šel školní branou bez zvláštních pocitů.

Znal jsem už také druhé spolužáky natolik, že jsem s nimi o přestávce běhal a hrál kopanou; ale to nebyli chlapi, které jsme měl na tajném seznamu. Od těch jsem se držel stranou, a i když na mne pokřikovali, nevšímá jsem si jich. Ale i tohle pokřikování jsem jim připočetl k tíži. Zapamatoval jsem si také páně Motshillovu výstrahu, a tak jsem se díval po nějakém vhodném bitevním poli za větrem, kde bychom byli v bezpečí před policajtem i učiteli, a kde by bylo dost místa k zápasu i před četným diváctvem. Našel jsem roztomilé hnízdečko u hotelu vedle čalounictví, kde zadní stěny budov tvořily se tři stran náměstíčko a vedlo tam jen jedno okénko hodně vysoko pod střechem. To místo mi tanulo na mysli pro příští utkání.

Toho dopoledne vyučování probíhalo stejně, pan Jonáš si mne nevšímá a já jen seděl a nedával pozor. Pak přišla velká přestávka.

Vyšli jsme na dvůr a já zamířil rovnou k Mervynu Phillipsovi.

„Po škole se chci s tebou bít,“ vyzval jsme ho, „vzadu za čalouníkem Spackmanem. Platí?“

„Platí,“ řekl a neskousl namazaný krajíc, který měl u úst, jak byl překvapen. „Ale já tě zamorduju, to ti říkám předem.“

„Dobrá,“ řekl jsem. „Vzadu za čalouníkem Spackmanem.“

„Nač až už Spackmana,“ ohradil se Mervyn Phillips a vložil své jídlo zpátky do mošny,

„pojd' hned ted'.“

„Vzpomeň si, co říkal pan Motshill,“ nato já.

„Zbabělče, „ zasyčel Mervyn Phillips. „ Ty se jen vymlouváš, co?“

Všichni hoši se shrnuli okolo nás a Mervyn Phillips si svlékal kabát. Já také a jeden chlapec z mých nepřátel se snažil mi ho vytrhnout z ruky, ale já mu uštědřil pěstí menší bouchanec, ze kterého mu bylo několik minut nanic. Je zajímavé, jak takový menší čin hned udělá klid. Chlapci mne přestali obléhat a místo toho utvořili kolem nás široký kruh; dva chlapci, kteří nebyli proti mně, přišli ke mně a vzali můj kabát a mou konvičku a jeden poklekl v mém koutě jako sekundant. Také košile slétly dolů a chlapci se zasmáli, když viděli, jaký je mezi námi rozdíl, ale jejich smích ve mně vzbudil jen chladnokrevnější přání vidět Mervyna Phillipse na zemi.

„ Tak do toho,“ spustil Mervyn Phillips a postavil se mi se zdviženými pěstmi, dobře se rozkročiv. Byl větší o hlavu a ještě o pohlavek a sliboval, že z něho uroste statný muž. Tvář a šíji měl silně zarudlé barvy, která přecházela do bělosti na hrdle a níž a jeho začernalé pěsti pokračovaly k předloktím porostlým plavými chloupky; neznamenal to, že by se málo myl a mydlil, nýbrž uhelný prach se mu zažral do masa.

Trošku jsem ho obešel, abych viděl, jak jeho pěsti míří, a on zkoušel levičku, ale já jsem ho předešel a vrazil jsem mu jednu do hrudi, která ho zbavila dechu. Oči měl hluboce modré a čisté, ted' dokořán rozevřené, jak mne pozorně sledoval. Viděl jsem, jak mění barvu, když na mne zaútočil; uhnul jsem rychle zleva napravo, pozoruje černé pěsti z koutků očí, jak se míhají vedle mých uší se zasvištěním, a napřáhl jsem levici jemu přímo na nos, při čemž rameno mi šlo dopředu a pravici jsem se rozmáchnul na kombinovanou levou s pravou. Ale on poznal nebezpečí a rychle vymrštil pravici, aby mě odrazil. Jeho levička přilétla shora, trefila mne podle hlavy a já se poroučel na záda. mnoho noh se nade mnou míhalo a jejich obličej se mi točily před očima.

„Do koutů,“ křičeli sekundanti a já si trochu odpočinul na kolenou Mata Powella. Stál jsem ještě pevně na nohou, ale v hlavě jsem měl jakoby strojírnu, když je v plné práci.

„Jsi připraven, Morgane?“ zeptal se mne Mat Powell; vlasy mu padaly do očí a on si je odfoukl, „měj se před ním na pozoru. Ještě několik takových leviček a můžeš se rovnou položit.“

Nové kolo začalo; sekundanti nás strčili do kruhu, ještě nás asi vteřinu zdrželi a potom jsme se do sebe pustili plnou parou. Zase jsem opatrně kolem něho pracoval, věda, kde je slabý v obraně; poznal jsem jeho zvyk, že si lokty nadzvíhuje padající kalhoty. Ale když si člověk zdvíhá kalhoty, jeho pěsti zůstávají pozadu. Tak jsem ho přiměl, aby jimi rychleji mrskal, aby mu kalhoty rychleji padaly, a skutečně, už mu spadly a kvapně si je lokty popotahoval vzhůru.

Tu jsem se na něho obořil; viděl jsem před sebou otcovu tvář a slyšel jsem jeho slova hlasitě šeptat do uší; i Dai Bando stál za mnou: Tvrdý levý direkt na kořen nosu! Rozmáchl jsem se ve výši ramenou, s nohama pevně rozkročenýma; o krok jsem přistoupil blíž, když mu hlava

padla dozadu, a vtom už se kapky krvi rozletovaly od mé pěsti: ráz, dva, tři, krupobití ran ho zasypalo, abych ho přivedl z rovnováhy; pak jsem zase ještě o krok přistoupil blíž k němu a plnou silou těla posadil jsem mu krátkou ránu mezi žebra; moje pěst dopadla na jeho tělo s tvrdým, jasným zvukem, a zabořila se mu do masa jako do jamky; Mervyn zachroptěl, jak se prohnul dopředu, a teď jsem já dopadl na paty, abych zasáhl jeho bradu levičkou, když mu hlava klesla vpřed, pravičkou jsem mu dal do čelisti ze vší síly a on se natáhl jak široký, tak dlouhý; i já se skácel dozadu, takovou silou jsem ho praštil.

A tak vstával, napřed do kleku, drže si rukama čelist a krev se mu leskla na obličeji a já zase už byl na nohou a čekal jsem - když v tom se objevil za rohem pan Jonáš.

„Už zvonilo, „ volal na nás, „ copak jste hluiš?“

Potom uviděl mne za hlavami chlapců.

A usmál se:

„No tak, no tak,“ bručel si, přicházeje blíž, pomalu, pomaloučku, s rukama za zády a našlapuje rozvážlivě, „ tak náš malý uhlokop zase propadl své rváčské vášni?“

Došel až ke mně a postavil se nade mnou, ale já si ho nevšímá a oblékal jsem si košili a dva chlapci pomáhali Mervynu Phillipsovi do jeho košile. Všichni ostatní chlapci odcházeli potichu, ale sotva byli z dohledu pana Jonáše, slyšel jsem, že se ženou jako o překot. Přál jsem si, abych byl v jejich kůži.

„Měl bych to ovšem oznámit panu řediteli,“ řekl pan Jonáš. „ Ale já tě potrestám sám. Jsi žákem mé třídy a jsem odpovědný za tvé chování. Dostal jsi po prvé výstrahu, nemůžeš si tedy stěžovat. Jdi k mému stolu, vezmi mou hůl a čekej, až přijdu.“

Obrátil jsem se od něho a šel do školy vedle Mata Powella. Den byl šedavý, nepříliš studený a za východního větru mrholilo; nikde žádná útěcha. Jaktěživ mi nebylo nic tak protivné, jako tenkrát žluté cihly té nízké školy.

„Nacpi si můj kabát do kalhot,“ radil mi Mat, „ nebo z tebe poteče krev.“

„To nic,“ řekl jsem. „U něho by to stejně nepomohlo.“

Šli jsme do třídy, Mat namířil ke svému místu u dlouhé lavice, já k holi u věšáku a postavil jsem se vedle skříně s knihami. Ve třídě bylo nás víc než čtyřicet, z toho víc než polovice chlapci a ostatek děvčata. Nikdy jsem neměl zájem dívat se po holkách, protože byly vždycky potichu, a nikdy jsem se nestaral, jak se která jmenuje - vždyť to byly jenom holky. Ale když jsem tak stál proti nim, měl jsem víc příležitosti si je prohlédnout a byly to samé nudné obličeje až na dvě.

Ceinwen Phillipsová seděla blízko svého bratra. Oba byli stejné výšky a stejného tvaru obličeje, ale Ceinwen měla kratší a jemnější nos, ústa vždycky malinko pootevřená ukazovala zdravé zuby a spodní ret měla víc než kyprý. měla pěkné veliké oči, modré jako u bratra, ale kukuč už měla jako pravá ženská a dlouhé plavé kudrnaté vlasy až po pás.

Dívala se na mne nevraživě, když její bratr vešel, a dívala se na mne dál upřeně, ani nemžiknouc okem, zatím co sahala po kapesníku za pasem a podala jej bratru, aby si utřel

krev. Díval jsem se s tváře na tvář podél lavic, na své prázdné místo a na další obličej; některé z nich byly v seznamu mých nepřátel a jiné nikoliv; na Mata Powella, který na mne pokukoval, jako by mne chtěl rozveselit, a na další tváře až k Shani Hughesové, která seděla na konci lavice hned za mnou. Shani byla v modrém; takovou modř vídáš někdy v plameni, je to hluboká modř oblohy.

Shani měla vlasy barvy zářivého listí, které přímo zářily, a v nich červenou stužku od uší, uvázanou nahoře na smyčku. Shani byla drobná a hovořila a pohybovala se jemně, puslu měla jako čárečku, se strany vypadala jako královna na řeckých mincích. V jejích očích jsem našel soucit a temný smutek.

Se Shani jsem pohlédl na Ceiwen a našel jsem v ní stále ještě vražednou zlost a tak zase zpátky k Shani. A pevně jsem si umínil, že ať se mnou pan Jonáš udělá, co udělá, neotevru ústa.

Přišel dovnitř za mými zády tiše jako duch, a třebaš jsem se na něj nedíval, věděl jsem, že se usmívá. Ticho houstlo a pánilo, když se za mne postavil. Vzal z mé ruky hůl, ale já stále ještě hleděl na obraz vévody Wellingtona na zadní stěně třídy.

„Mervyne Phillipsi,“ zavolal pan Jonáš, plesknuv holí o nohu, „prosím buďte tak laskav, pojdte sem a nastavte hřbet.“

Mervyn Phillips vystoupil z lavice, nedívaje se na mne, a stále ještě s rudými skvrnami na tváři; postavil se na jedné straně a ohnul se. Ceiwen Phillips se teď usmívala a š'ouchla loktem svou sousedku. Po celé třídě proskakovaly úsměvy; ale neusmívaly se od srdce, spíš jen křivily ústa, jako by na znamení radosti, že nejsou na mém místě. Cítil jsem hluboko v sobě hryzavý pocit; nebyl to strach, nýbrž jen napětí, co se teď stane, a kdy - a doufal jsem, že to bude brzo, až budu mít ruce vlhké a kůže na obličej se mi zardí horkem.

„Prosím, ohněte se mu přes záda,“ povelal pan Jonáš, stále ještě vlídně, ale tak znenadání, že jsem sebou trhl.

Vylezl jsem mu na záda a sepal jsem mu ruce kolem krku. Pan Jonáš dvakrát švihl rákoskou do vzduchu. Ten zvuk se mi zavrtával do mozku a má vůle se mi soustředila všechna do zad, které trnuly a s obnaženými nervy očekávaly bolest.

Znovu zasvištěla hůl a já uviděl její stín přeletět po podlaze, uslyšel v hrůze tupé mlasknutí, jak na mne dopadla, a palčivý účinek jejího úderu. A nový svist, nový zákmit stínu a zasupění pana Jonáše; Mervyn Phillips pohnul krkem pod mýma rukama, zakymácel se vpřed a pevněji se rozkročil - a znova to ostře zabořilo. A zas znova a znova bez přestávky, jako když tikají hodiny, ozývalo se svištění, měnilo se podle toho, jak rány dopadaly a zase hůl vylétla vzhůru a zase dolů, až se celý můj hřbet rozbolavěl a pánil jako oheň, v očích se mi zatmívalo, v uších hučelo a údery se už snášely na hřbet jen s tvrdým, tupým zvukem; už mi nevadily, nebolely při dopadu víc než vločky.

Až se hůl zlomila. Její vrchní kus přeletěl přese mne a lomozně se odrazil.

„ A teď se můžeš prát znova,“ vypískl pan Jonáš udýchaně. „ To jsem ti dal jen přičichnout. Zpátky na místo. A už žádné nesmysly. My vás naučíme dobrému chování.“

Podíval jsem se na něho, když jsem se svezl ze zad Mervyna Phillipse; byl bledý, měl vlhké čelo, okolo úst promodralý a svaly se mu škubaly po jedné straně obličeje, oči měl růžové jako králík a chvěly se mu prsty, což se snažil zakrýt tím, že je křečovitě sepal. Jeho oči na mne zíraly tvrdě, těkajíce po mém obličeji, ale já jeho pohled vydržel. Navlhčil si jazykem ústa a zrychleně dýchal, jako by mu byly přitaženy otěže; tu jsem se od něho odvrátil a přinutil své nohy, aby mne zanesly na mé místo. Po cestě jsem uviděl kapesník Ceiwen Phillipsové, potřísněný bratrovou krví, jak leží v cárech na lavici před ní; ona sama si zakrývala tvář a záda se jí třásla.

„ Nyní přikročíme k zeměpisu,“ promluvil pan Jonáš, stále ještě pisklavě, ale pomalu již nalézaje vlastní hlas, zapomínaje však na svou trapně přesnou anglickou výslovnost..

„ Vytáhněte si atlas a najděte si, prosím, Indii.“

A zatím, co vyučoval zeměpisu, já seděl.

Mnohokrát jsem si onoho dne přál, abych mohl ležet zády na zledovatělé trávě, která by mne ochladila, Byl jsem v jednom plameni a nijak jsem se nehrnul zbytečně hýbat ani rukou. Přišla polední přestávka, ale já seděl dál; nestál jsem o nic, než o napití, ale neměl jsem odvahy pohnout se ani za tím účelem. Ale byl jsem ušetřen té námahy, poněvadž Shani přišla několik minut před zvoněním přichystat si knihy a našla mě tam.

„ Bolí tě to?“

„ Ano, přímo pálí.“

„ Že prý sis strčil na záda kus koberce,“ řekla mi, „a proto prý ses nerozplakal.“

„ Zkus, jestli tam mám nějaký koberec,“ vyzval jsem ji.

Přistoupila ke mně blíž a já ucítil jetel a skořici okolo ní, když mi ohmatávala záda. Byl to jen lehýnký dotyk, ale způsobil takovou silnou a pronikavou bolest, jako kdyby měla v rukou rozpálené železo.“

„ Odpusť,“ řekla mi; začala nabírat k pláči a slzy jí zaplavily oči, její hnědé, hluboké a velké oči. „ Není tam žádný koberec.“

„ To nic,“ řekl jsem furiantsky. „ To přejde.“

Mervyn Phillips běžel po škole za mnou a Ceiwen se připojila ke mně s druhé strany.

„ Je mi líto, že jsi dostal tolik bití, Huwe Morgane,“ omlouval se mi, „ale on má na tebe svrchu a to je tím. Mohu ti nést kousek knihy?“

„ Děkuji ti,“ odmítl jsem? „není třeba.“

„ Podáme si tedy ruce?“ zeptal se mne Mervyn poněkud stydlavě; trochu se přitom zapálil a Ceiwen ho musela popostrčit.

„ Dobrá,“ souhlasil jsem a plaše jsme si podali ruce.

„ Huwe Morgane,“ prohlásila Ceiwen, červená až po kořínky vlasů, ale ne od běhu, a její ohromné oči se modraly a leskly až neuvěřitelně, „ já ti dám hubičku.“

Domů jsem přišel do ticha; převlékal jsem se a protože nikdo nebyl uvnitř, mohl jsem se

podívat do zrcadla na svoje záda. Červenaly se na nich široké, naběhlé pruhy, které až vrhaly stíny, tak pořádné byly. Pak jsem uslyšel hvízdát Ianta, který přicházel z dolů, a spěšně jsem se oblékal, ale on se octl uvnitř spíš, než jsem si mohl navléci košili.

„Nazdar,“ zavolal a hodil mi kabelu, abych ji chytil, ale já ji upustil. „Nula jedna pro mne, člověče. Balon by byl dávno na druhém konci, než bys otevřel oči.“

Najednou se zarazil, jeho oči se na mne zadívaly mezi uzardělými víčky z obličeje ještě učerněného uhelným prachem; nahnul se pro mou košili.

„Co je to, chlapče?“ zeptal se mne šeptem.

„Škola,“ řekl jsem.

„Tos dostal ve škole?“ užasl a znovu si mne prohlížel. „Člověče, ten ti to dal pořádně.“

Huw přemluví Ianta i Bron, jeho ženu, aby o jeho zmalovaných zádech nikomu neříkali, ale druhý den na obvyklém ranním treninku na vrchu nad údolím opět musel své tělo obnažit.

Příští ráno na vrchu uviděl Dai Bando můj hřbet; ruce mu klesly a z jeho očí, které byly stejně vždycky napůl přivřené, stala se jen čárečka, jak se zamračil.

„Copak je to, chlapče?“ zeptal se vysokým hláskem.

„Škola,“ odpověděl jsem.

„Viděli to tvoji bratři?“ zeptal se a strčil prsty do úst, aby zahvízdal na Cyfarthu.

„Viděl to Ianto,“ řekl jsem, „ale kvůli mamince se o tom nesmí raději ani mluvit.“

„No, tohle je pěkné vyučování,“ podotkl Cyfartha.

„Kdo tě tak zřídil?“ zeptal se mne Dai s hlavou na stranu.

„Pan Jonáš,“ řekl jsem. „Ve škole se mu říká pan Jonáš a mimo školu pan Jonáš-Session.“

„Pan Jonáš-Session,“ opakoval Dai a třel si o sebe kotníky. „Nemáme dnes nějakou práci ve městě, Cyfartho?“

„Máme smluvit zápas na čtvrtek,“ odpověděl Cyfartha.

„Takže, půjdeme-li - zaskočíme si tam jen proto, abychom si smluvili zápas na čtvrtek, pravda, Cyfartho?“ pravil Dai, pevně na něho zíraje.

„Jiný důvod mě ani nenapadá, kamarádíčku,“ nato cyfartha suše. „Leda že by nás napadlo vykonat jednu společenskou návštěvu.“

„Snad by se několik volných minut našlo,“ podotkl Dai.

„Jakže se jmenuje ten pán, Huwe? Pan Jonáš-Session, pravda? Co, Cyfartho?“

„Dobře se dovede ohánět holí, Dai,“ liboval si Cyfartha. „Koš vaječ bych mu nesvěřil.“

„Já jsem dnes zrovna v náladě pro společenskou návštěvu,“ bručel Dai. „Rozhodně si vezmu své nejlepší kalhoty a cylindr. He, Cyfartho?“

„Já taky,“ dotvrzoval Cyfartha.

„Jdi domů, chlapče,“ řekl mi Dai tuze vlídně, „a přijď ode dneška za tři dny. Srozuměno?“

„Děkuji vám, Dai.“

„A kdybys dnes náhodou uviděl blízko školy dva nastrojené pány,“ poučoval mě Dai, „ty je neznáš. Co, Cyfartho?“

„Oči na š'opky, pusu na zámek,“ napomínal mně Cyfartha.

A tak jsem šel domů. ale tam bylo zle.

„Huwe,“ oslovil mě otec, „košili dolů!“

„To nic není, tatínku,“ bránil jsem se, protože matka na mne zamračeně hleděla.

„Ty se mi odvažuješ odmlouvat?“ zakřikl otec rozzlobeně. „ Košili dolů!“

A tak košile byla dole raz, dva.

Matka stála vedle otce a ruce mu držela na ramenou. Chvilí jsem stál polonahý a cítil jsem na kůži žár plotny. Zavládlo ticho, ale já na sobě cítil matčiny oči.

„Proč jsi tohle dostal, synku?“ zeptal se mne otec.

„Boxoval jsem, otče.“ přiznal jsem a navlékal jsem si košili.

„Vyhrál jsi?“ zeptal se otec a popleskal maminku po ruce, aby se uklidnila.

„Ano tatínku.“

„Tak tedy tentokrát máš znamení na zádech, synku?“

„Ano, tatínku.“

„Dobrá,“ řekl otec. „Dostaneš pět šilinků do pokladničky.“

Huwovo vyprávění o tom jak nastoupil do anglické školy, byl šikanován, rvačkou a výpraskem si zjednal respekt, skamarádil se se svým soupeřem, dostal za to pusu a nakonec i pět šilinků od otce za to, že dokázal jaký že je statečný waleský kluk tímto končí, z Huwa se stal chlap a dál již jen vypráví o a vzpomíná na těžký život horníků v zeleném údolí se svými bratry, sestrami a dalšími hrdými walesany.

Jen jednu osobu ještě vyprávění nevynechalo, pana Jonáše, kterého podle slibu navštívili Dai s Cyfarthou přímo ve škole:

Pan Jonáš však už byl vůbec bez límečku, kus vázanky mu plandal jako hadr, z kabátu mu visely cáry a kalhoty měl celé rozervané, obličej jako stěna, jen tváře zardělé od políček, které mu Dai uštědřoval; kdykoliv zdvihl hlavu, plesk, plesk, raz, dva, tři, skoro tak rychle, jako počítáš, přiléhala mu dlaň políčky k líčku.

Pan Motshill se pokoušel Daiovi bránit, ale Dai ho nebral na vědomí a tak pan Motshill křepčil zlostí a vyrážel výkřiky, bušil pěstmi do širokých zad Daiových, ale v pištění holek nebylo vůbec nic slyšet. Cyfartha jednoho učitele hákem složil na podlahu a druzí dva spustili ruce a přihlíželi nečinně Daiovu řádění. Jakmile si byl jist, že mu nehrozí nebezpečí, že se mu ostatní učitelé budou plést do cesty, strhl si Dai pásek, popadl pana Jonáše za krk a přehnul si ho přes koleno, postaviv si nohu na stupínek. To byl velkolepý výjev, jak řemen zasvištěl a práskal i jak pan Jonáš řval - ačkoliv děvčata ječela, jako když je na nože bere.

Dai skončil výprask a kývl na Cyfarthu; uchopili pana Jonáše za nohy a ramena a mrskli jím rovnou do otevřeného otvoru bedny na uhlí a zavřeli za ním záklopku.

Dai vyňal papírky a tabák ze svého cylindru, ukroutil si cigaretu a ...

...bylo jednou zelené údolí. Podle knihy byl natočen v USA již v době druhé světové války film a oceněn Oskarem, po válce s úspěchem promítán i v Československu.

Kursivou psaná propojení v ději doplnil M.S.